

Kako siva literatura povezuje gozdarstvo?

Veronika Potočnik²², Maja Božič²³,

²²Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

²³Gozdarska knjižnica (Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana in Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana)

1. Kaj je siva literatura?

Izraz siva literatura se uporablja za publikacije, ki niso dosegljive na knjižnem trgu, vendar so pomemben del »aktualnega obveščanja v praktičnih področjih družbenega, privatnega in ekonomskega življenja« (Filo, 1973). Tem publikacijam običajno ni dodeljena ISBN številka, bibliografije jih ne zajemajo in običajno izidejo v nizkih nakladah. Ker se ne razširjajo preko ustaljenih knjigotrških kanalov in so izven sistema bibliografske kontrole, jih knjižnice težje pridobivajo. Siva literatura ima značilnosti efemernega gradiva, velik pomen pa ima zlasti v znanstvenem komuniciranju (Shopfel in Farace, 2009). Ravno zaradi trenutne, oziroma dnevne aktualnosti, se zdi to gradivo mnogim nepomembno, a upoštevati moramo, da njegova vrednost raste s časovno distanco. V sivi literaturi sta skrita realnost in razvoj naše družbe. Je nemi pričevalec kulturnega, socialnega in družbenega življenja nekega družbenega sloja v zgodovinskem obdobju.

V to skupino polpubliciranega gradiva, ki je običajno namenjeno ožji ciljni skupini, vključujemo: raziskovalna in razvojna poročila, revizije, delovna poročila, patente, vladne in nevladne publikacije, tehnične normative, tržne raziskave, letna poročila, brošure, biltene, kronike, konferenčna gradiva (programske zbirke, plakate, prispevke), navodila za uporabo, letake, interne časopise, interne priročnike, statistične podatke, tehnično dokumentacijo, šolske izdelke itd. Najpogosteje ima to gradivo dnevno aktualno vsebino ali je interne narave. Večinoma ni v prodaji in je na voljo brezplačno.

Če pogledamo na sivo literaturo iz najširšega zornega kota, bi lahko rekli, da zagotavlja informacije, ki jih ni mogoče najti nikjer drugje, in da pomaga pri vpogledu v določeno dobo, ko je bila ta proizvedena. Vsa siva literatura bo sčasoma pridobila zgodovinsko vrednosti. Pričakovati je da vsa gradiva seveda ne bo preživelo. Pomembno je, da zagotovimo ohranitev vsaj dela. Danes je pogosto lažje upravičiti obstoj starejšega gradiva, a upoštevati moramo, da ne vemo kaj bo predmet raziskovanja v prihodnosti. Tako je siva literatura pomemben del gradiva vsake knjižnice, predvsem kot del nacionalne kulturne dediščine.

Zbiranje sive literature

Sive literature vse knjižnice ne obravnavajo enako, še manj, je niti ne zbirajo, ne obdelujejo in ne hranijo. V bivši Jugoslaviji (1945-1991) so se vse republiške nacionalne knjižnice zavestno in odgovorno odločile, da bodo zbirale in hranile drobni tisk. Danes v slovenski Narodni in univerzitetni knjižnici (v nadaljevanju NUK) hranijo velik del drobnega tiska v posebni »Zbirki sive literature in drobnega tiska«. Zbirka predstavlja pomemben del Slovenike – Slovenske nacionalne bibliografije.

Po Zakonu o obveznem izvodu publikacij (2006) je NUK še danes dolžan zbirati in hraniti tudi sivo literaturo. Je nacionalna depozitarna ustanova za vse vrste publikacij, izdanih na različnih medijih, tudi za zbiranje sive literature, katero pridobivajo večinoma prav na osnovi zakonskih določil. Zakon za zavezanca k oddaji obveznega izvoda zavezuje založnike,

izdajateljje, distributerje in druge primerljive subjekte. Skratka tiste pravne in fizične osebe, ki izdajajo, razširjajo ali objavljajo publikacije, na način, da so dostopne javnosti (9. in 4. člen). Do leta 2006 je to področje urejal Zakon o obveznem pošiljanju tiskov (1972), ki je za zavezanca za pošiljanje obveznih izvodov tiskanih publikacij določal tiskarja.

Mnoge slovenske knjižnice se ukvarjajo z zbiranjem sive literature skladno s svojim poslanstvom. Splošne knjižnice tako zbirajo domoznansko literaturo iz svojega geografskega področja, mnoge specialne knjižnice pa zbirajo sivo literaturo iz svojega strokovnega področja.

Sive literature in Gozdarska knjižnica

Gozdarska knjižnica že vse od svoje ustanovitve leta 1947 v svoj fond uvršča tudi gozdarsko literaturo, ki ima značilnosti sive literature. Večinoma to gradivo predstavljajo izdelki raziskovalnega dela in zaključne naloge študentov. Siva literatura je v Gozdarski knjižnici zbrana v Zbirki posebnega strokovnega gradiva (Zbirka PSG), ki je konec leta 2011 obsegala 3.794 enot in je predstavljala 9 % celotnega knjižničnega fonda. 52 % zbirke predstavljajo zaključni diplomski in podiplomski izdelki, ki so vpisani v prosto dostopen računalniški katalog COBISS/OPAC. Seznam zaključnih diplomskih in podiplomskih izdelkov je dosegljiv tudi na spletni strani Digitalne knjižnice BF (kjer so novejši izdelki dosegljivi tudi v polnem besedilu). 41 % Zbirke PSG predstavljajo elaborati in poročila, katera pa še niso v celoti vpisana računalniški katalog COBISS/OPAC. Z izjemo doktorskih disertacij, katerih oddaja je predmet obveznega izvoda v NUK, ostalo gradivo knjižnica hrani v edinem izvodu na svetu. To gradivo predstavlja neprecenljivo vrednost za raziskovanje slovenskih gozdov in gozdarstva.

Do sedaj Gozdarska knjižnica ni načrtno zbirala preostale sive literature, saj za zbiranje nima zakonskih vzvodov. Ustanove, ki se ukvarjajo z gozdarstvom, s promocijo gozdov, varnega dela v gozdu ipd. letno izdajo kar nekaj zgibank, letakov, drobnih brošur in posterjev, ki ne najdejo svojega arhivskega mesta, a imajo velik pomen za proučevanje zgodovine in vloge gozdov za Slovenijo in Slovence. Prav bi bilo, da bi izdajateljji to gradivo zavestno podarili Gozdarski knjižnici v vsaj enem izvodu (poleg tega pa seveda oddali tudi obvezne izvode v NUK).

Literatura

Filo B. 1973. Drobn tisk v visokošolski in študijski knjižnici v Mariboru. Knjižnica, 17, 1-4: 81-90.
Gozdarska knjižnica: poročilo o delu za leto 2011. 2012. Ljubljana, Gozdarska knjižnica. (neobjavljeno).

Potočnik V. 2009. Drobn tisk v luči zakona obveznem izvodu publikacij v zbirki posebnega knjižničnega gradiva: specialistična naloga. Ljubljana, samozal.: 103 str.

Shopfel J., Farace D. J. 2009. Grey literature. V: Encyclopedia of Library and Information Sciences. 3rd ed. London, Taylor & Francis: 2029-2039.

Zakon o obveznem izvodu publikacij. Ur. l. RS, št. 69/2006.

Zakon o obveznem pošiljanju tiskov. Ur. l. SRS, št. 55/1972.